

איראן-ארצות הברית: לקראת הסכם או עימות?

סימה שיין ואלדד שביט | 4 בפברואר, 2026 | גיליון 2096

המתיחות בין איראן לארצות הברית, שהחלה בבניין כוח צבאי אמריקאי מספר ימים לאחר פרוץ ההפגנות ברחבי איראן, נמצאת בהפוגה זמנית על רקע הכוונה לכינוס מפגש בין המדינות ב-6 בפברואר בעומאן. הנשיא טראמפ מודע למשמעויות הבעייתיות לדימוי ההרתעה האמריקאי אם לא יושג הישג משמעותי מול איראן עקב הציפיות שיצרה ההיערכות הצבאית המסיבית במזרח התיכון. עם זאת, כנראה שלא הוצגה לו עד כה תכנית פעולה קצרה, שתבטיח הכרעה. המשטר האיראני עצמו מצוי בנקודת השפל החמורה ביותר מאז הקמתו ומתמקד בהישרדות. וכך, המפגש המתוכנן אמור לשקף רצון של שני הצדדים, בעידודן של מדינות מתווכות מהאזור, להגיע להסכמות שימנעו עימות צבאי. אך הפערים בין טהראן לוושינגטון עמוקים וללא וויתור איראני משמעותי תשוב האופציה הצבאית לקדמת הבמה. בה בעת, הסכם שיעסוק רק בתוכנית הגרעין ויאפשר הסרה ולו חלקית של הסנקציות יספק למשטר בטהראן חמצן ויאכזב קשות את הציבור האיראני. מבחינת ישראל, הסכם כזה לא יפתור את האתגרים שמציבים ייצור הטילים המהיר על ידי איראן ותמיכתה במערכים הצבאיים של חיזבאללה והמיליציות בעיראק ובתימן.

למעלה מחודש מאז פרוץ ההפגנות באיראן, ששכנו בינתיים עקב דיכוי נחוש של המשטר, על רקע הבטחות הנשיא טראמפ לבוא לעזרת המפגינים, ריכוז כוחות צבאיים אמריקאיים נרחב באזור וגם איומים חוזרים ונשנים של הנשיא להורות על פעולה צבאית נגד איראן, מסתמן כי שליחי הנשיא סטיב ויטקוף וג'ארד קושנר יפגשו בעומאן ב-6 בפברואר עם שר החוץ האיראני עבאס עראקצ'י. מפגש זה, אם אכן יתקיים, יהיה הראשון מאז מבצע "עם כלביא" והתקיפה האמריקאית על מתקני הגרעין האיראניים ביוני 2025 - אז נתן הממשל אור ירוק לתקיפה על ידי ישראל ולאחר מכן נטל בה חלק, למרות משא ומתן שהתנהל באותם ימים בינו לבין איראן.

המפגש המתוכנן יהיה תוצאה של מאמצים דיפלומטיים אינטנסיביים שקיימו מדינות באזור - במיוחד טורקיה, קטר, ומצרים - בניסיון למנוע עימות צבאי בין ארצות הברית לאיראן. לפי שעה לא ברור האם נציגים מטעמן ינכחו בשיחות. כוונת המפגש מעידה על רצון להפיג את המתיחות אך עדיין לא ברור האם הנכונות להיפגש מסמנת כוונה ממשית של הצדדים לגשר על הפערים העמוקים בעמדותיהם, שהוצגו פומבית במהלך הימים האחרונים, בפרט בכל הקשור לעתיד תוכנית הגרעין האיראנית.

הנשיא טראמפ מצוי בין שני קטבים: הוא חוזר שוב ושוב על דרישותיו מאיראן ובמקביל מאיים לפעול צבאית. ברי שהוא מודע לציפיות הגבוהות שיצרה ההיערכות הצבאית האמריקאית המסיבית באזור ובעיקר למשמעויות הבעייתיות לדימוי ההרתעה האמריקאי באזור ומחוצה לו, אם ייסוג מהבטחותיו לפעול צבאית בלא שיושג הישג ראוי מול איראן; מצד שני, תפיסת העולם הבסיסית שלו וסדר היום הפוליטי שעמו הגיע לבית הלבן מתבססים על "סגירת מלחמות" (בהסדרים ומעמדת כוח), ולא פתיחתן. בהתייעצויות שקיים הנשיא עם הצוות המדיני-ביטחוני שלו הוא דרש שתובא בפניו תוכנית פעולה

שתשיג הכרעה מהירה במינימום אפשרות להסתבכות. סביר כי הוא מעוניין לשחזר את הישגה של התקיפה הממוקדת נגד אתר הגרעין בפורדו ביוני 2025 והמבצע להוצאת הנשיא מדורו מוונצואלה. שני מהלכי כוח אלה, שהסתכמו בלי נפגעים אמריקאיים, היו קצרים, ממוקדים ובעיקר מוצלחים,

ואולם, הגם שלא ברור מה תציב ארצות הברית הפעם כיעד לתקיפה אסטרטגית באיראן, הצלחתה תחייב, ככל הנראה, מאמצים צבאיים רחבי היקף, שבסבירות גבוהה לא ניתן יהיה לממש את יעדיהם במבצע קצר וממוקד. הנשיא הכריז ברשת החברתית שלו כי לצד סיוע למפגינים עד כדי אפשרות לשינוי משטר, הוא מתכוון לאלץ את איראן לוותר על תוכנית העשרת האורניום, לצמצם את מערך הטילים הבליסטיים ולהפסיק את הסיוע לשלוחיה באזור. המערכת הביטחונית האמריקאית אמנם התגייסה בהתאם וכוחות גדולים הוזרמו לאזור, אולם נראה כי עד כה לא הוצגה תוכנית שתבטיח את ההישגים המבוקשים, ובוודאי בזמן קצר ובלי הסתבכות במלחמה ממושכת ורחבת היקף שתכלול, על פי האיומים האיראנים, פגיעה בבסיסים האמריקאיים באזור, בישראל ובבעלות ברית נוספות של ארצות הברית במפרץ.

מאז שפרצו ההפגנות, ב-28 בדצמבר 2025, איראן מצויה בהלך רוח של מאבק על שרידות המשטר. התפשטות הנרחבת של ההפגנות, ההתייבבות של הנשיא טראמפ אחרי מספר ימים לימין המפגינים, פרסומים בישראל שרמזו על סיוע למפגינים וגם התייבבותו של בן השאה המודח, רזא פהלווי, לצידם, כל אלה חיזקו את הערכת המשטר שמדובר במהלך שנועד להפילו. בנסיבות אלה הפך האירוע מבחינת המשטר חמור יותר מאשר התפרצויות מחאה עממית בעבר ואף קיומי. גם האלימות שננקטה על מנת לדכא את המחאה הייתה מקיפה ובוטה יותר.

על רקע זה החליטה הצמרת האיראנית, בהובלת המנהיג, עלי ח'אמנהאי, להתייבב מול בניין הכוח האמריקאי בשני מסלולים מקבילים; מצד אחד, נשמעה אמירה ברורה כי אין בכוונת המשטר להיכנע והוא נחוש להתמודד צבאית מול הכוח שתפעיל ארצות הברית. במקביל הפעילו האיראנים מסלול דיפלומטי אינטנסיבי ביותר, שכלל שיחות בין עראקצ'י למקביליו במדינות המפרץ וביקור שלו בטורקיה, וכן ביקור של עלי לאריג'אני, מזכיר המועצה העליונה לביטחון לאומי, במוסקבה. שלוחיה של איראן - חיזבאללה, המיליציות בעיראק והח'ותים נדרשו להתייבב בפומבי לצד איראן, והם אמנם פרסמו איומים (חיזבאללה בנוסח מעורפל יחסית) להפעיל את יכולותיהם אם איראן תותקף.

וכך, המפגש הקרוב בעומאן אמור לשקף רצון של שני הצדדים, בעידוד המדינות המתווכות, למצות את הסיכוי להגיע להסכמות ולהימנע מעימות צבאי. זאת, למרות ששני הצדדים ממשיכים לפרסם הצהרות מתלהמות ודבקות בעמדותיהם. לפי שעה לא ברור האם מאמצי המתווכות כללו גם דיון מהותי על אודות הצעדים הנדרשים על מנת להגיע להסכמות בין ארצות הברית לאיראן, ולפיכך גם לא ידוע האם יהיה מדובר במפגש סמלי או בצעד שיאפשר להמשיך את המשא ומתן לגבי הסכם. דיווחים שלא אומתו במלואם מזכירים שתי קבוצות עבודה מקבילות, אחת לנושא הגרעין והשנייה לשאר סוגיות המחלוקת בין המדינות. גורמים איראניים מצידם מבהירים שבכוונתם לעסוק בנושא הגרעין בלבד.

ניתן להעריך בסבירות גבוהה שאיראן תהיה מוכנה להתגמשות מסוימת בסוגיות הגרעין, אולי אף בעניין העשרת האורניום, בהתחשב בכך שאין ביכולתה בכל מקרה לקיים העשרה לאחר תקיפתם של אתרי הגרעין ביוני 2025. אך בכל הקשור לדרישות האחרות ממנה, בפרט הדרישה לצמצם את מערך הטילים, טהראן מצהירה שלא תתפשר. למעשה, תחושת האיום על המשטר אף מחזקת מבחינתה את חוסר היכולת לוותר על נכס הרתעתי מרכזי זה. גם הדרישה להפסיק את התמיכה בבעלי הברית

האזורים אינה סבירה בעיני הנהגת איראן שכן היא חלק מהבסיס האידאולוגי של המשטר, שמתלווה אליה פוטנציאל הרתעה. על רקע זה, נראה שקשה יהיה לגשר על הפערים בין וושינגטון לטהראן, אלא אם החשש בשני הצדדים מתוצאותיו של עימות צבאי יביא אותם להגמיש עמדות במידה ניכרת.

איראן מצויה במצב הקשה ביותר מזה עשורים. ייחודו בהתלכדות חסרת תקדים בין איומים ביטחוניים חריפים לבין משבר פנימי עמוק מאי פעם; בזירה הביטחונית ניכרים התפוררות "ציר ההתנגדות" וכישלון איראני מוחלט להרתיע מפני תקיפות ישירות עליה על ידי ישראל וארצות הברית. בזירה הפנימית, היקף הזעם הציבורי והקריאה המפורשת להפלת המשטר אך התעצמו נוכח האלימות החריגה שהפעיל המשטר כדי לדכא את ההפגנות נגדו. ומכל מקום, אין למשטר פתרון לבעיות הכלכליות, לירידת ערך המטבע ולאינפלציה, למחסור במים ובאנרגיה, כמו גם לבעיות המבניות הקשות ולשחיתות הפושה בשורותיו.

במקביל, הנשיא טראמפ בוחן את היקף ההישגים שאפשר שיושגו במשא ומתן, תוך הפעלת איום צבאי אמין. ההיענות למפגש תאפשר לו גם לומר לשותפות האזרחיות של ארצות הברית ולציבור האמריקאי שנעשה ניסיון דיפלומטי משמעותי להגיע להסכם בטרם יוחלט להגביר את הלחץ. אך נראה שהנשיא לא ויתר על האופציה הצבאית והיא עשויה לחזור לקדמת הבמה וביתר שאת אם יגלה שאיראן שבה למשא ומתן בנוסח זה שנוהל בחודשים שקדמו למלחמת "עם כלביא", קרי משיכת זמן, ובעיקר אם יעריך כי כשלו הסיכויים לשכנע את איראן להסכים למתווה שאפשר יהיה להציגו כניצחון אמריקאי.

אלא שכבר בשלב הנוכחי, טהראן גרפה הישג משמעותי בעצם דחיית המתקפה האמריקאית. יש להניח, כי עובדה זו מחזקת את הגורמים באיראן שתמכו בנקיטת קו תקיף מול וושינגטון. שר החוץ האיראני כבר אמר כי בקרוב ייראו התוצאות של עמדתו הנחושה של העם האיראני בזירה הדיפלומטית.

בכל מקרה, אם יושג הסכם שיעסוק רק בגרעין ובתמורה יוסרו הסנקציות מעל איראן ואפילו חלקן בלבד, טהראן תזכה בחמצן שיאפשר למשטר לשרוד, בעוד שהציבור האיראני, שהאמין שהנשיא טראמפ יבוא לעזרתו ואולי אף יפיל את המשטר, ינחל אכזבה קשה. לפיכך, מן הראוי שהסכם, אם יושג, יעסוק, לצד שורת סוגיות ביטחוניות גם בהבטחת חייהם של המפגינים העצורים והפצועים ויכלול הבטחות של המשטר לגבי התנהלותו מול הציבור. אפשר שתהיה בכך תרומה להמשך דעיכתו של המשטר.

גם מבחינת ישראל, הסכם גרעין בלבד, על אף חשיבותו, לא יפתור את בעיית הטילים שאיראן ממשיכה לייצר בקצב מהיר ואת האתגר שבהמשך סיועה למערכים הצבאיים של חיזבאללה ושל המיליציות בעיראק ובתימן. כל אלה יקבלו משנה חשיבות אם בתמורה להסכמות בתחום הגרעין המשטר יזכה בהקלות משמעותיות בתחום הסנקציות, שיקלו עליו להמשיך להתחמש ולחמש את שלוחיו.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט